

Von Marianne v. K

Fax voor JOHAN REIJNIERS
van Jan Ritsema

DENKEN IN HET OPENBAAR

Waarom ik dans ?

Omdat de danser zijn gedachten in de volle bloetheid van het instrument van het denken zelf kan manifesteren.

Toen ik repeteerde voor mijn danssolo 'Pour la fin du temps', en dat gebeurde op onregelmatige tijden en soms met tussenpozen van enkele weken, had ik er vaak moeite mee om de principiele inhoud van een beweging, of van een reeks bewegingen terug te vinden. Formeel wist ik hoe de beweging ging, maar de intentie ervan was zoek. Acteurs hebben dat soms met een rol. Gisteren hadden ze hem nog, vandaag kom je er om schijnbaar onverklaarbare redenen niet bij. Onuitstaanbaar is dat.

Ik had lange tijd nodig, onder andere door telkens opnieuw de formele loop van de beweging te doen, voor 'het', voor de oorspronkelijke gedachte, er weer in schoot. Dan had ik het weer, niet alleen de intensiteit was terug, maar de hele muzikaliteit van de beweging, de betekenis ervan ook. Het zat dan in al mijn vezels, overal. Ik wist weer wat ik ermee wilde vertellen. Ik wist weer wat ik bij deze bewegingen voelde en ik voelde het en met dat voelen ontvouwde zich een hele wereld met een heel specifieke geestesgesteldheid die me in staat stelde met de bewegingen te improviseren zonder de principiele inhoud ervan kwijt te raken. In tegendeel, die werd er eerder door verrijkt.

Je zou kunnen zeggen dat ik in een ervaring raakte, geen roes. Helderheid. Zo helder, zo waar ook, dat het een genot was om dat in het openbaar met een publiek te delen. Het dansen was op die manier niet meer en niet minder een uitbundige omarming van mij met mezelf en plein public en daarmee van mij met de zaal.

Dans is de meest elementaire manier om de flow of energy die je bent in zijn meest naakte vorm te tonen. Een mens, elke materie, is niet meer dan het compacte bundeltje energie dat het is. Dat in de loop van een aantal jaren opgebruikt wordt om daarna weer vervangen te worden door een ander bundeltje. Wat er voor de rest allemaal nog bijgedacht wordt om de mens gewichtig te maken vind ik allemaal ijdele zelfoverschatting en gereedschap om elkaar mee te onderdrukken.

Dans is de meest elementaire manier om in de grootst mogelijke naaktheid te tonen hoe bij jou de energie is georganiseerd en hoe die zich verhoudt tot pakketjes van min of meer dezelfde makelij.

In alle andere gevallen van ons bestaan wordt de energie gesluisd via een instrument, een hamer of een viool, middels het innemen van standpunten, let op standpunten, het doen van handelingen, let op handelingen, waarmee iets anders bewerkt of bewerkstelligd moet worden. De bewegingsenergie wordt in die gevallen gebruikt om een ander doel dan het verbruik van de beweging zelf te dienen. Het is energie die een meerwaarde wil halen uit het gebruiken ervan.

De energie kan ook in de circuits van het lichaam zelf aangewend worden, door te denken bijvoorbeeld. De activiteit bij uitstek waarmee je bij jezelf te rade gaat.

Dansen is niet de hoogste vorm denken, zoals Forsythe het ooit in een overmoedige bui heeft genoemd. Dansen is vooral herinneren. Het is het herinneren van de emoties gekoppeld aan omstandigheden zoals die in de cellen van het lichaam zijn opgeslagen. Bijvoorbeeld de vinger herinnert zich, de zachte liefdevolle streling, de klap, het vastgrijpen, al die miljoenen keren dat de hand vastgreep en al die keren waren verschillend omdat de omstandigheden waarin er werd vastgegrepen verschillend waren. Maar het lichaam herinnert ze nog allemaal. In je cellen en in de celcomplexen van je hand liggen die ervaringen opgeslagen. Gestructureerd opgeslagen in categorieën van liefde, van haat, van begroeting of van je woorden kracht bij willen zetten. De herinnering daaraan blijft bewaard in de bibliotheek van je hand. En natuurlijk ook in de aanpalende delen van je lichaam. In detail heeft elke vinger weer zijn eigen bibliotheek van ervaringen. Denk er eens over na wat een vinger allemaal in de categorie die met alle variaties van de liefde te maken heeft, weet. En in iets groter verband heeft je arm en de rest van je lichaam de repercuties van elk vastgrijpen meegemaakt. Je zou kunnen zeggen dat elke cel als het ware zijn eigen geschiedenis opslaat. Herhalend leren is op dit principe gebaseerd.

Het is een misverstand te denken dat het denken zich alleen in het hoofd afspeelt. Ik begin eigenlijk hoe langer hoe meer te denken dat 'denken' zich vooral in je lichaam afspeelt. Ik bedoel dat het 'weten' in je lichaam huist, niet in je hoofd, je hoofd is kennisleeg. Je hoofd is de machine die de bewerkingen van het weten kan uitvoeren. Je hoofd bevat niet je ervaringen, die prachtige combinaties van weten en voelen. Die zitten allesbehalve in je hoofd, maar in al je overige cellen en de ontelbare combinaties daarvan. De Engelse fysicus Rupert Sheldrake experimenteert met de gedachte dat het hoofd niet meer is dan een *tuner*, zoiets als een radio-tuner, waarmee je in tijd en ruimte afstemt op een 'herinnering', bijvoorbeeld een herinnering aan vroeger thuis. Het is die vorm van denken waarbij het *intunen* op een bepaalde persoon of gebeurtenis op een bepaald moment in de tijd en op een specifieke plaats een beeld wordt, een foto, waarin je op details dan weer kunt *inzoomen*, enz. enz. Herinneringen zijn tot beeld verworden gedachten. Forsythe sluit bij die gedachtengang aan wanneer hij herinneren een vorm van hallucineren noemt. Bij hallucinaties tuimelen de beelden over elkaar de diepte in en in dat verwarde proces gaan ze allerlei ongebruikelijke combinaties aan, waardoor het alleen nog verwarder wordt.

Ik huldig meer de opvatting, en daarom dans ik, dat ik al mijn herinneringen bij me draag. Dat die in me wonen. Herinneren is opnieuw bij de geschiedenis van je cellen te rade gaan, is opnieuw voelen en voorstellen wat zij toen gevoeld hebben. De danser gaat als het ware fysiek terug naar het gebiedje in zijn of haar lichaam waar een gedachte zich bevindt. Naar waar het lichaam zich een ervaring herinnert, zich een gevoel herinnert. Het onderschatte zintuig van het voelen is daarom aan een herwaardering toe. Het is de poort tot het gevarieerde en rijke geheugen van het lichaam.

Twee dingen dus. Het lichaam herinnert zich en het lichaam toont zijn specifieke flow of energy. Aldansend wordt die flow of energy gevuld met de voorstellingen die horen bij de herinneringen van de cellen of celtgroepen die door de dans geactiveerd worden. Dit was ik aan het doen toen ik de specifieke zeggingskracht van een bewegingsfrase voor 'Pour la fin du temps' al repeterend terugzocht. Ooit, toen ik de frase ontwikkelde, zijn de herinneringen met de daaraan gekoppelde intensiteit en voorstellingen aldoende boven komen drijven. Werd het bewegingspatroon gevuld. Daarmee kreeg het zijn specifieke en persoonlijke zeggingskracht. Daarmee kon ik een gevoel van compleet-zijn oproepen. Een bewustzijn dat het klopte: ik en de beweging. Dat dat een was.

Bij een danser als Steve Paxton kun je goed zien hoe soepel die stroom van bewegingen wordt gekoppeld aan voorstellingen. Anders gezegd: hoe soepel het lichaam denkt. En hoe snel ook. En gevarieerd. Zo snel en veelvormig dat je niet meer kan zien of het eerst de beweging is die de herinnering oproept of dat het omgekeerd is.

Denkend dansen beschouw ik als de hoogste vorm die een danser kan bereiken.

Het is denken in het openbaar.

Ongeveer zoals Wittgenstein deed toen hij zijn colleges in Cambridge gaf: door ter plekke zichzelf te forceren en te concentreren om op slimme invallen te komen.

Hoewel Wittgenstein al denkend graag bewoog, opstond, naar een hoek van de kamer liep, weer ging zitten en dergelijke, manifesteerde zijn denken zich vooral binnenin zijn hoofd. En slechts een klein gedeelte daarvan kwam zichtbaar en hoorbaar naar buiten. Het slome en trage medium van de taal is daar debet aan. Het is absoluut ontoereikend om de flitsende en snelle passages van gedachten in de volheid en complexiteit van hun wezen te betrappen. Dat er in deze moderne tijden nog zo veelvuldig van taal gebruik gemaakt wordt om met elkaar van gedachten te wisselen is mij een raadsel.

De denkende danser daarentegen toont alles. Het hele huis van het denken. Hij is de gedachte zelf. Hij is in staat een gedachte direct op de staart te trappen.

Voor mensen zoals wij, zoals u en ik bedoel ik, is de dans dan ook een veel geeigender middel om mee van gedachten te wisselen en veel aangenamer en veel vollediger ook, veel waardevoller ook, dan de leugenachtige woorden waarmee we mekaar nu meestal van alles proberen wijs te maken.

Het is er geen bewijs voor, maar het geeft aan dat de gedachte al langer bestaat. In *Herwaardering van alle waarden* noteert Nietzsche: Ik heb mijn geschriften altijd met heel mijn *lijf* en mijn *leven* geschreven; ik weet niet wat zuiver geestelijke problemen zijn. Om verderop te vervolgen met: En hier kunnen we de vraag stellen of niet alle bewuste doelen, alle waardeschattingen misschien alleen middelen zijn waarmee iets essentieels anders bereikt moet worden dan wat het binnen het bewustzijn lijkt te zijn. Het gaat misschien bij de hele ontwikkeling van de geest om het lichaam: (de geest) is de voelbaar wordende geschiedenis van het feit dat er een hoger lichaam ontstaat.

Niet zonder woede haalt Nietzsche uit naar het christendom dat het lichaam belachelijk maakte, verdoemde, strafbaar stelde. Hij zei daarover: Hun moraal is een beweging tegen de inspanning van de

natuur om het tot een hoger type te brengen. Waarom dolf het leven, het fysiologisch goed gelukte overa het onderspit? Waarom was er geen religie van het ja?
Laten we elke keer als we dansen het bewustzijn van het fysiologisch goed gelukte vieren.

Als we naar dans kijken kijken we niet louter naar het bewegingsmateriaal maar vooral naar de ervaring van de danser ten opzichte van het dansmateriaal. Naar de omgang van de danser met het materiaal. Het materiaal zelf doet er dan ook eigenlijk niet zoveel toe. We richten ons op de danser en hoe hij zich transformeert doorheen zijn dans. Zo heeft Forsythe eens het denken van de danser omschreven. Als een transformatieproces waarin de danser zijn lichaam probeert te ontdoen van een beweging om er een gedachte voor in de plaats te stellen. Als dat lukt is er niets mooiers dan dat. De danser verdwijnt, de beweging verdwijnt het enige wat achter blijft is de gedachte die de danser was.

Misschien heeft Forsythe gelijk en is dans de hoogste vorm van denken. Nietszsche zou die uitspraak omarmen denk ik. Ikzelf zal niets liever. Ikzelf zou ook niets liever willen dan met mijn dans in plaats van met mijn woorden begrepen te worden. Ik weet ook dat ik dansend veel meer zeg, veel meer ben dan ik ooit met woorden kan. Merkwaardig toch dat onze cultuur genoeg heeft genomen met het uitwisselen van de aftreksels van onze ervaringen. Zij is nog zeker dan ik altijd al dacht dat ze was.

Dansen de hoogste vorm van denken. Van mij mag dat. Want de dans heeft zich lang genoeg door anderen, maar ook door de beoefenaars zelf het predikaat van het domme gansje van de kunstklas laten aanleunen.

Jan Ritsema